

נגד כל הסיכויים

יבשת אפריקה עשויה להפוך ל"אם כל ההזדמנויות" להשקעות ולעסקים. מהם מאפייני המאקרו של אפריקה- "מגדל בבל" הטרוגני העשוי להפוך ל"סין של המחר"?

אלי דהן

באפריקה החל באמצע המאה ה-20. עם זאת, אחרי כ-500 שנה של שיעבוד לזרים, נותרה אפריקה עם עוני בלתי נסבל, רעב ומחסור במי שתייה, מגיפות ומחלות רבות אחרות שלא מוגרו כמו הצהבת והמלריה ובעקבותיהן נגיף האיידס המכריע מדינות רבות בעוצמתו, שחיתות שלטונית ולבסוף מלחמות רבות, פנים שבטיות, שחלקן התפתח מעצם החלוקה האקראית של אפריקה בין האימפריות השונות, מבלי שניתנה הדעת על מיקומי השבטים ומשמעות החלוקה.

ואם נגיע לפן הישראלי- ראשית אין להתעלם מהעובדה שמשרד החוץ פרסם אזהרות מסע בדרגות שונות הנוגעות ל-16 מדינות באפריקה, אם כי מרביתן מדינות מוסלמיות באזור הסאהל שאינן מקיימות כל קשר עם ישראל, לפחות לא בפרהסיה.... חברות ישראליות הפעילות באפריקה מדווחות לא אחת על קשיים בגיוס כוח אדם מקומי ומיומן, קשיי התמודדות עם נהלים ומערכת שלטונית מסורבלת ונתונה לגחמות ותנאים פיזיים קשים לפעילות. לאור הנתונים הללו נשאלת השאלה האם יש בכלל סיכוי שאפריקה, למרות הקשיים והבעיות התהפוך ל"סין של המחר"? להערכתנו, לפחות מבחינת הפוטנציאל התשובה היא: אכן, כן!

מול כל הקשיים והאיזמים שמרחפים מעל אפריקה, אנו עדים לניצני שינוי ראשונים

« כמה מכם מצטערים על כך שלא חשבתם, (ואם חשבתם שלא פעלתם..), להשקיע בסין לפני עשור או יותר וכך יכולתם ליהנות מהצמיחה הפנומנאלית ועלייתה של המעצמה הסינית? ואם השאלה הייתה תקפה לעשור האחרון הנה שאלה לעשור הקרוב: האם יבשת אפריקה היא "סין החדשה" והאם אכן אפריקה הרבגונית המורכבת מעשרות מדינות מהווה את הזדמנות ההשקעה הגדולה של תקופתנו?

אין לשכוח כי מול ההומוגניות (היחסית...) של האוכלוסייה הסינית והשוק הסיני, ניצבת יבשת אפריקה כפסיפס או אפילו "מגדל בבל" של שבטים, חלקם עדיין נמצאים בעיצומן של מלחמות שעם הזמן נשכחו אף

צמיחה גבוהה - האור בקצה המנהרה
 מסתבר שלמרות נתוני התחלה בלתי אפשריים כמעט, מרבית מדינות אפריקה מציגות כבר יותר מעשור צמיחה גבוהה, כאשר רק המשקים המתפתחים של אסיה הציגו שיעור צמיחה שנתי גבוה יותר בעשור האחרון, גם במונחים שוטפים וגם במונחים של כוח קנייה. בשנת 2011 הסתכם התמ"ג המצרפי של מדינות אפריקה בכ-1.82 טריליון דולר ארה"ב. בעשור האחרון, מדינות כמו אנגולה, אתיופיה, גאנה, ניגריה, סירה לאון וראנדה וצ'אד הציגו גידול בשיעור של יותר מ-10% על בסיס שנתי בתוצר, במונחי כוח קניה. כמובן שלא ניתן לראות באפריקה מקשה אחת שכן השונות גדולה ביותר בין המדינות, החל בהבדלים מהותיים בתוצר לנפש הנע מרמת של 216 דולר ל-14,500 דולר, עבור דרך מאפייני השלטון הנע על רצף שבין דיקטטורה אכזרית ועד משטר דמוקרטי, ועד לתנאי האקלים, מאפייני הדת השלטת וסממני ההשפעה הקולוניאליסטית הממשיכה לתת את אותותיה באותן מדינות. כך למשל לא ניתן להשוות את דרום אפריקה, מדינה שלפחות עד

לשנים האחרונות התנהלה בהשפעה מערבית מובהקת למדינות רבות אחרות הנעדרות תשתיות בסיסיות שאינן זמינות לחלק הארי של האוכלוסייה. יש לא מעט מדינות המצויות בתהליך של שינוי חיובי וצמיחה כלכלית ואחרות המצויות הרחק מאחור מבחינה כלכלית ואינן מצליחות "להתרומם".

אינפלציה

אחת הבעיות המרכזיות של מדינות אפריקה בעבר הייתה אינפלציה גבוהה. עם זאת, נראה כי המגמה הכללית מצביעה על ירידה בשיעור האינפלציה משיא של 47% בשנת 1994 ועד לשיעור של כ-10% ב-2011. בנוסף לכך, על פי התחזיות של קרן המטבע הבינלאומי, צפוי שיעור המשק ורדת אל מתחת לרמה של 6% לשנה עד 2014.

סחר חוץ

אחד המדדים העיקריים לצמיחת היבשת הינו שיעור הגידול בהיקף סחר החוץ במדינות היבשת. נכון לשנת 2011, עמד הייצוא האפריקאי לעולם על כ-594 מיליארד דולר לעומת כ-139 מיליארד דולר בשנת 2001 (גידול שנתי

ממוצע ומרשים ביותר של 15.7%). במקביל, הייבוא לאפריקה הסתכם בכ-560 מיליארד דולר לעומת כ-135 מיליארד דולר בשנת 2001 (גידול שנתי ממוצע של 15.3%).

לשם השוואה, שיעורי הגידול השנתי הממוצע בהיקפי הייצוא והייבוא בעולם כולו עמדו על 11.4% ו-11% באותה תקופה בהתאמה. את הגידול בסחר החוץ האפריקאי ניתן לייחס בעיקר לביקוש העולמי הגובר לסחורות ובפרט לביקוש שמגיע ממדינות אסיה המתפתחות, אם כחומרי גלם בשרשרת הייצור (בעיקר נפט ומינרלים) ואם בשל הגידול בצריכה הפרטית כתוצאה משיפור ברמת החיים באותן מדינות. אסיה מרכזת בהווה כשליש מהיקף הסחר של אפריקה לעומת כ-13% לפני שני עשורים (1990).

גידול במודעות לחשיבות סחר החוץ כנדבך המעודד צמיחה ופעילות כלכלית והימצאות בתהליכים של הגדרת אזורי סחר חופשי במדינות שונות באפריקה, צפויים לתמוך בהמשך המגמה. אם לוקחים בחשבון שהיקף הייצוא מאפריקה הצפונית, ובעיקר ייצוא

הנפט, נפגע קשות ב-2011 עקב מאורעות ה"אביב הערבי", נתוני הגידול בסחר באותה שנה מרשימים אף יותר (16.8% גידול בייצוא למרות האביב הערבי ו-19.5% גידול בייבוא ביחס לשנת 2010).

מענקים והשקעות זרות

למרות שאוכלוסיית אפריקה מהווה כשביעית מאוכלוסיית העולם ורובה חיה בעוני רב, היקף ההשקעה החיצונית הישירה ב-2011, היווה רק 2.8% מסך ההשקעה החיצונית הישירה בעולם. עם זאת, דווקא בגלל העוני הרב, ההשקעה החיצונית בסך 42.7 מיליארד דולר היוותה ומהווה השקעה מהותית שיש ביכולתה ליצור את השינוי.

על פי דו"ח של האו"ם, ההיקפים הנוכחיים של ההשקעה מתבטאים בשיפור בתעסוקה ובשכר, גידול בהכנסות ממיסים, פיתוח הייצוא, ניצול טוב יותר של הכספים המתועלים להשקעות (חלק גדול והולך מכספי ההשקעה אכן משמש למטרה שלשמה הוא ניתן...) ופיתוח וצבירת נכסים פיזיים מול הגדלת ההתחייבויות. יחד עם זאת, היתרון הגדול ביותר שנוצר

בא לידי ביטוי במעורבות של ארגונים כמו קרן המטבע הבינלאומית והבנק העולמי, בהגדרת וניתוב ההשקעות ליבשת ובקביעת הקריטריונים לאישור ההשקעה. התנאים שמוגדרים על ידי הארגונים לצורך ביצוע ההשקעה, מחייבים את המדינות לפעול בשקיפות, על פי קריטריונים של מינהל תקין ותוך אימוץ שיטות ותהליכים שמחזקים בטווח הארוך את אמון המשקיעים החיצוניים והמקומיים בסביבה העסקית.

מגמה חשובה נוספת היא הייעוד של ההשקעות (החיצונית והפנימית). בעבר עיקר הזרמות ההון נגעו לתשתיות נפט ופיתוח מטרות ילומים וזהב. כיום, לפחות חלק מההשקעה מיועד לפיתוח תשתיות נרחבות של חשמל, גז, מים וטיהור מים, ביוב, תחבורה, תקשורת וחקלאות שיחברו את אפריקה אל המאה ה-21.

אם בעבר קודמו רק האינטרסים של יחיד סגולה וכוח, רבות מההשקעות החדשות צפויות לשפר את איכות החיים של רבים. בנוסף לכך יש גידול מרשים בהשקעות בחינוך אם במסגרת

מסתבר שלמרות נתוני התחלה בלתי אפשריים כמעט, מרבית מדינות אפריקה מציגות כבר יותר מעשור צמיחה גבוהה

המטרות הישירות של פרויקטים שאושרו (לימוד קרוא וכתוב, הנגשת לימודים מרחוק, פרויקטים לקידום מעמד האישה ועוד) ואם בייעוד אחוז מההכנסות מפרויקטים למטרות חינוך. ללא ספק, יש בכך משום הגשמת החזון של נלסון מנדלה שאמר: "חינוך הינו כלי הנשק העוצמתי ביותר שניתן לעשות בו שימוש כדי לשנות את העולם".

לסיכום, מול כל הקשיים והאיזמים שמרחפים מעל אפריקה, אנו עדים לניצני שינוי ראשונים, כאלה שמקבלים גיבוי בשיעורי צמיחה בתוצר ובסחר חוץ, בהתכווצות האינפלציה ובביצוע של פרויקטי תשתית בהיקפים גדולים, שתהליך אישורם מביא להגברת השקיפות והמינהל התקין ולשיפור הדרגתי בסביבה העסקית. להערכתנו, לתושבי אפריקה אין ממש ברירה והם יהיו חייבים להתאים את עצמם בהדרגה לסטנדרטים בינלאומיים של בקרה ושקיפות, על מנת שיוכלו ליהנות מהאינטראקציה עם השווקים המפותחים והמתפתחים ובכדי לשמר צמיחה בת קיימא

אלי דהן, יועץ בכיר וראש צוות חברת תבור כלכלה ופיננסים, העוסקת בין השאר בייעוץ לחברות ומשרדי ממשלה וגורמים עסקיים

מסתבר זה אינו מהווה תחליף לייעוץ אישי המתחשב בנתונים ובצרכים המיוחדים של כל אדם, ועל כל אדם להתייעץ עם יועץ/או משווק השקעות בכל הנוגע לביצוע פעולה בניירות ערך או בנכסים פיננסיים. מסמך זה אינו מהווה הצעה או המלצה להחזקת, רכישה או מכירת נייר ערך או נכס פיננסי או לביצוע כל עסקה בהם.

מסתבר שלמרות נתוני התחלה בלתי אפשריים כמעט, מרבית מדינות אפריקה מציגות כבר יותר מעשור צמיחה גבוהה

כל הדרך לעסקים והשקעות

אז איך בכל זאת מתרגמים את התובנות השונות לגבי המגמות החזויות של צמיחה, להשקעה בפועל? כמו בכל השקעה, אם בישראל ואם מעבר לים, ישנה חשיבות רבה לירידה לפרטים והסתייעות בגורמים המתאימים. עבור חברות מתחומי התשתיות או השירותים, יש מקום לבחון השתלבות במסגרת אחד מהמכרזים הרבים של הארגונים הבינלאומיים (כמו הבנק העולמי), כספק ראשי או כספק משנה. במקרה זה, ישנה אפשרות להסתייע במכון הייצוא ו/או בקרן של משרד התמ"ת - "הקרן לסיוע בפרויקטים בינלאומיים", שמטרתה להעלות את מספר החברות הישראליות שמתפתחות במכרזים בינלאומיים. זאת באמצעות השתתפות בעלויות הכנת סקר היתכנות בחו"ל, הכנת סקר רקע בחו"ל או הכנת הצעה למכרז בין-לאומי.

משקיע המעוניין לגוון את תיק ההשקעות שלו יוכל לעשות זאת בשתי דרכים עיקריות: הראשונה הינה השקעה בחברות סחירות באחת או יותר מ-29 הבורסות באפריקה (מה שבפועל ילווה בעלויות גבוהות ודמי ניהול וכדו') או בחברות הנסחרות בבורסות בינלאומיות שלהן חשיפה ניכרת לעסקים באפריקה. במקרה של ניסיון ליצור פיזור בין מדינות שונות, העסק הופך למסובך. מנגד ניתן לבצע ניתוח מעמיק של עסק בודד או מספר קטן של עסקים ולבצע השקעה מושכלת. אפשרות נוספת היא להשקיע בקרן אינדקס שמפזרת את אחזקותיה בין עסקים שונים ברחבי אפריקה. העובדה שכיום אין עדיין רשימה ארוכה של תעודות סל כאלה מחזקת את העובדה שיתכן שזהו העיתוי המתאים להשקעה כזו.